

PATOLÓGIAI VIZSGÁLATOK SZEREPE AZ IGAZSÁGÜGYI ORVOSTANBAN

Sótonyi Péter

az MTA rendes tagja, egyetemi tanár

Semmelweis Egyetem Igazságügyi Orvosi Intézet

sotpet@igaz.sote.hu

A törvényszéki orvostan, majd 1951-től igazságügyi orvostan, a jogtudományból merítő, kritikus szemléletű, interdiszciplináris, alkalmazott tudomány. A jellegéből adódik, hogy a tényeket dinamikus összefüggésében szemléli. Az elmúlt évtizedekben az orvostudományban bekövetkezett rohamos fejlődés az igazságügyi orvostant sem hagyta érintetlenül. Alapelveinek és tételeinek megismerése mindenkor hozzájárult az orvosi tevékenységben nélkülözhetetlen, elemző és összegző gyakorlat kialakításához. A tudományág jelentőségét az adja, hogy a tudományosan megalapozott eredményeit megfelelően lehet felhasználni a bizonyításban az orvos szakértői gyakorlat számára, amelyből az is következik, hogy társadalmi értéke nagymértékben növekedett. A XIX. század második felétől a kórbonctani szemléletnek meghatározó szerep jutott a közép-európai törvényszéki orvostan fejlődésében. Az uralkodó ún. osztrák és német iskola erős patológiai bázison állott. A törvényszéki, majd igazságügyi orvostan több kiemelkedő és meghatározó egyénisége pályafutását patológusként kezdte, így munkássága a patológiához szervesen kapcsolódott. A nyilvánvaló egyik ok abban keresendő, hogy a hatósági boncolások folyamatosan, meghatározó szerepet játszottak, mert azok megfelelő

szakmai színvonalon történő művelése patológiai ismeretek nélkül gyakorlatilag nem volt lehetséges.

A rendkívüli halál eseteiben a hatósági boncolások szakszerű feldolgozása és elemzése egyaránt fontos segítséget nyújt mind a bűnüldöző hatóságoknak, mind az orvostudomány különböző területeinek és az orvosképzésnek. A budapesti Igazságügyi Orvostani Intézetben 1895 és 2000 között több mint 250 ezer sokrétű következtetés levonására alkalmas boncolás történt. Az egészséges szervezettű, rendkívüli módon elhalt egyének boncolási eseteinek kórbonctani igényű vizsgálata az elhalálozás nosológiai okainak tanulmányozását és ennek alapján a kórmegelőzési intézkedések kidolgozását is segíti. A traumatológia és toxikológia területein biztosítja többek között a klinikai gyakorlat számára levonható, igazságügyi orvostani és kórbonctani ismereteket és azok klinikopatológiai szemléletű feldolgozását. Azzal, hogy a gyógyító orvosok megismerik a boncolások eredményeit, a diagnosztikai tévedések, illetve a mulasztások tényeit, azok ismeretében olyan tudás birtokába juthatnak, amelyek elősegíthetik a gyógyító munka minőségének folyamatos javítását. A magyar igazságügyi orvostan, illetve a jogelőd törvényszéki orvostan töretlen

fejlődésének egyik jelentős tényezője a kórbonctannal való szoros kapcsolatban keresendő. Ez jellemezte a múltat, jellemzi a jelent és reményeink szerint a jövőt is.

A Medicina Forensis (törvényszéki orvostan), mai nevén igazságügyi orvostan, több mint kétszáz éves egyetemi múltra visszatekinthető tudomány. A Helytartó Tanács 1793. november 22-i rendelete kimondta „a Medicina Forensis és a Politika Medica (Orvosi Közigazgatás) a Pesti Egyetemen, önálló tanszéken szigorlati tárgyként oktattassék”. 1876-ban a két tantárgy különvált. A törvényszéki orvostan teljes oktatási tananyagát 1850-ben sikerült biztosítani, abban a kórbonctani ismeretek elsajátítása változatlanul meghatározó helyet kapott.

A független intézet Rupp N. János (1808–1881) nevéhez fűződik, aki 1844-től 1880-ig volt a tárgy tanára a pesti egyetemen. Generich Antal rendszeresen hallgatta előadásait, részt vett törvényszéki boncolásain, majd a hallgatónak speciális kollégiumok tartására kapott megbízást *A törvényszéki boncolások* címen. A szakterület önállósulását követte az általános orvostudományi karokon a törvényszéki orvostani önálló tanszék létesítése.

A második bécsi iskola kiváló tudósai a XIX. században, mint Joseph [József] Hyrtl, Karl von [Karel] Rokitansky, Ferdinand von Hebra, Ernst Wilhelm von Brücke, Sigmund, E. Hoffmann és Josep [Josef] Skoda, nagy hatással voltak a magyar, elsősorban a budapesti és kolozsvári orvosi iskolákra. Az ún. osztrák–német rendszer a törvényszéki orvosi munkát patológiai alapokra helyezte. Bécsben, 1808-ban az orvosi kar mint önálló tárgyat elismeri, majd 1818-ban törvényszéki orvostani intézetet létesített. Hazánkban az osztrák működési rendszer honosodott meg és terjed el.

Amikor áttekinjtjük a patológia kapcsolatát és hatását az igazságügyi orvostan fejlődésére, akkor néhány fontos területét – a tanszéki felépítés mellett – röviden át kell tekinteniünk. Az Országgyűlés az 1890. évi XI. t.c.z. elfogadta az Igazságügyi Orvosi Tanács létesítését, „melynek elsődleges feladata az igazságszolgáltatás segítése mindazon kérdésekben, ahol a törvényszéki orvosi vélemények felülvéleményezésére van szükség”. Az Igazságügyi Orvosi Tanács mint egészségügyi célokat szolgáló testület ezzel az összes európai államot megelőzte. A Tanács feladatkörét 1951-ben, az Egészségügyi Tudományos Tanács Igazságügyi Bizottsága vette át. Működését többször szabályozták, majd azt a 13/1994. (IX. 13.) NM rendelet és annak átalakulásáról – mint Szakértői Testületről – szóló 8/2006. (II. 22.) IM rendelet fogalmazta meg. A tanács vezető szakemberei között, illetve tagjai sorában mindenkor megtalálhatók a patológia kiváló művelői, akik kiemelkedő tevékenységet fejtettek ki, így többek között: Generich Antal, Buday Kálmán, Petrik Ottó, Orsós Ferenc, Haranghy László, Jellinek Harry, Gomba Szabolcs, Kádár Anna.

Az 1883. I. t. cz. fogalmazta meg: „a törvényszéki orvosi tevékenység állami szakvizsgához kötött”. A követelményrendszerében rögzítésre került, hogy „vizsgálhat az, aki egy év kórházi szolgálatot teljesített és két év igazolt kórboncnoki munkát teljesített”. A törvény többször módosult, a jelenleg is hatályos 66/1999. (XII. 25.) EüM rendelet határozta meg a szakképesítés megszerzésének követelményeit, melyben változatlanul fontos szerepet kap a patológiai alapok megszerzése, ezért egyéves, patológiai intézetben eltöltendő gyakorlat teljesítésének szükségességét írta elő.

A Pázmány Péter Tudományegyetemen a törvényszéki orvostan képviselőjében Mi-

nich Károly, Kenyeres Balázs és Németh Ödön arról tettek felterjesztést az igazságügy-miniszternek, hogy 1928 szeptemberében meg kívánják alakítani a Magyar Törvényszéki Orvosok Társulatát, amely a jelenleg is működő Magyar Igazságügyi Orvosok Társasága jogelődjének is tekinthető. A felterjesztésben hangsúlyosan került kiemelésre „a törvényszéki orvostan, mint a kórbonctan testvértudománya, azért is kíván önálló társulatot létrehozni, hogy még hatékonyabban tudjon a társszakmákkal, elsősorban a patológiával együttműködni”. A felterjesztéshez csatolták Buday Kálmán és Entz Béla támogató sorait. A Társulatot 1928. október 1-jén hivatalosan bejegyezték.

Az igazságügyi orvostan és a patológia kapcsolatának megismeréséhez indokolt azokkal a kiemelkedő és iskolateremtő személyekkel is megismerkedni, akik patológusként művelték az igazságügyi orvostant, így tevékenységükkel számos területen segítették annak fejlődését, illetve azok, akik igazságügyi orvosokként működtek, de munkásságuk így is illeszkedik a patológia tudományához.

A hazai igazságügyi orvostan fejlődése kapcsolódik a négy orvosképzést végző egyetem általános orvostudományi karainak működéséhez. Annak művelése önálló intézeti vagy a patológiai intézetek keretében történő formában valósult meg.

A pesti egyetemen a magyar patológia kiemelkedő alapító egyénisége, Arányi Lajos (1812–1887) működött. Egyetemi tanulmányai során jogtudománnyal is foglalkozott. 1860-ban, amikor a patológiai intézet nyilvános rendes tanárává nevezték ki, oktatói tevékenységéből ki kell emelni azt a tényt, hogy a jogászhallgatóknak törvényszéki orvostant adott elő. A tudományterülettel kapcsolatban munkásságát az is jelzi, hogy 1864-ben meg-

jelent, első magyar nyelvű kórbonctan-tan-könyvében (*A kórbonctan elemei*) külön fejezetet írt *Utasítás törvényszéki orvosoknak a bonczolásnak megkívánt szavatossággal való véghezviteléhez*. A fulladásos halálról tett patológiai megállapításai időtálló törvényszéki orvostani adatok lettek, ugyanis a fulladásos gégevizényő makro- és mikroszkópiájának egyik első, hiteles és sokat idézett leírója.

Tanszéki utóda, Scheuthauer Gusztáv (1832–1894) mint a kórszövettan nyilvános tanára, majd 1874-től a patológiai intézet vezetője, szoros kapcsolatot tartott a törvényszéki orvostannal. A csontpatológia területéről származó vizsgálatai és azoknak a törvényszéki orvostani vonatkozásai is jelzik széleskörű szakmai érdeklődését. A Rókus Kórház boncnokaként rendszeresen végzett hatósági boncolást orvostanhallgatói bemutatásokkal.

A patológiai és a törvényszéki orvostan kiemelkedő személyisége Genersich Antal (1842–1918). 1868-ban ösztöndíjjal külföldre ment, Rudolf Virchow, Karl von [Karel] Rokitansky és Friedrich Daniel von Recklinghausen intézetében dolgozott. Külföldi tanulmányútja során kapcsolatba került Alois Haberdával, Sigmund E. Hoffmannel, Theodor Lochtéval, Ernst Puppellel és Fritz Strassmannel, akik később Ausztriában és Németországban a törvényszéki orvostan meghatározó és kiemelkedő, iskolateremtő egyéniségei lettek. 1870-ben visszatért külföldi tanulmányútjáról, felajánlást kapott a kolozsvári Orvossebészeti Tanintézet vezetésére, amit el is vállalt. 1872-ben kinevezték az újonnan felállított Kórbonctani Tanszék élére. A kolozsvári egyetemen a törvényszéki orvostan 1872-ben külön tanszéket kapott, melynek élére 1872-ben Belky Jánost nevezték ki, aki viszonylag fiatalon, 1890-ben meghalt. Genersichet és Belkyt szoros szakmai és baráti kap-

csolat fűzte össze. Belky kinevezése előtt, majd halála után két évig a törvényszéki orvostan-előadások jelentős részét Genersich tartotta, és megbízással vezette az intézetet. Előadásainak tematikájában ötvözte a klinikai kóronctani ismereteket a törvényszéki orvostan gyakorlati kérdéseivel. Ajtai K. Sándor személyét ő javasolja később a pesti tanszék élére. Ajtai rendszeresen alkalmazza Genersich Antalt kóronctani szakkonzulensként, és kérésére ő adja elő a hallgatóknak a *Törvényszéki orvostan és a patológia összefüggései* című előadásblokkot.

Belky János *Törvényszéki Orvostan* könyvének ismételt kiadására 1895-ben került sor. Belky János a második kiadást korai halála miatt nem érthette meg, mert a tankönyv csak részleteiben készült el. Genersich vállalta *A holttest jelenségei* és *A személyazonosításról* című fejezetek megírását, így kerülhetett sor a tankönyv megjelenésére. A tetem kihülésének, a halál idejének megállapítását befolyásoló tényezők és a halál definíciójának leírása ma is helytálló nézetekre és nagy szakértelemre vallanak. A személyazonosságról szóló fejezetben az összehasonlító statisztikai elemzésének és az antropológiai jellemzők összefoglalásának leírásával számos területen előzte meg korát. Jelentősek továbbá a szén-monoxid-mérgezésben talált Pacini-testek elváltozásainak szövettani feltárása, az arzénmérgezésben kialakuló máj-, izom- és az alkoholizmusban bekövetkező szívizom-károsodás makro- és mikroszkópos leírása.

Kiemelésre méltó Genersich Antalnak az Igazságügyi Orvosi Tanácsban 1890-ben működését megkezdő munkássága, ahol Ajtai K. Sándor után átvéve az elnöki teendőket ellátta, azt tíz évig nagy szakértelemmel látta el. Nevéhez fűződik *Az Igazságügyi Orvosi Tanács munkálatai* sorozat elindítása.

Az I. sz. Kóronctani és Kísérleti Rákkutató Intézet vezetője 1946-tól Baló József (1895–1979), akinek szakmai pályája a Szege-di Tudományegyetemen indult el. 1934-ben takarékosági okokból országszerte tanszékvezetői állásokat szüntettek meg. A Törvényszéki Orvostani Intézet igazgatóját, Jankovich Lászlót (1887–1967), aki a mérgezők szövettanai vizsgálatának nemzetközi híru művelője volt, Debrecenbe helyezték. A Törvényszéki Orvostani Intézet vezetésével 1934–1944 között Baló Józsefet bízták meg, így a kapcsolat a két intézet között szorosabb lett. Jankovich László tanítványai, a két vezető asszisztense, a későbbi tanszékvezető egyetemi tanárok, Incze Gyula (1903–1955) és Fazekas I. Gyula (1902–1979) a kóronctani intézet munkájába eredményesen kapcsolódtak be. Baló József törvényszéki orvostanból (1934), Incze Gyula és Fazekas I. Gyula kóronctanból (1936) szereztek szakorvosi képesítést. Baló József törvényszéki orvostani kérdésekkel szinte alig foglalkozott, azonban határterületű munkái között ismeretesek a zsírembólia keletkezési mechanizmusára, az ammóniakmérgezésnek a vérképzésre gyakorolt hatásával foglalkozó vizsgálata; továbbá említést érdemelnek a röntgenártalmak különböző formáinak leírása és azok törvényszéki orvostani vonatkozásainak ismertetése. Baló József 1945 őszén Budapestre távozott, és egy évig (1945–1946), Orsós Ferenc (1944-ben) külföldre távozása miatt vezette a Törvényszéki Orvostani Intézetet. A szegedi Törvényszéki Orvostani Intézet és egyben a szakma szerencsésének kell tartani, hogy ebben az időben Incze Gyula és Fazekas I. Gyula személyében két olyan kiemelkedő munkatársa volt az intézetnek, akik a szakterületük elméleti és gyakorlati művelését élethivatásuknak tekintették. Fazekas I. Gyula tudományos tevé-

kenysége igen sokrétű. A munkatársaival foglalkozott a mellékvesekéreg-hormon és az alkoholtúladagolás kórszövettani elemzésével, a műtét utáni tüdőgyulladás hisztopatológiai kérdéseivel, ezen területeken munkálatai jelentősek. Incze Gyula pályája a budapesti Orvostudományi Egyetem Törvényszéki Intézetének tanszékvezetőjeként teljesedik ki, és nemzetközi szinten is kiemelkedőnek minősíthetők, az elektropatológiai, a villamos áram okozta bőrsérülések, és azok gyógyulásával összefüggő, széleskörű morfológiai vizsgálatai.

A vízbefúlás bizonyításában használt diatómák (fitoplanktonok) csontvelőben, Kuppfer-sejteknél és lágyszövetekben történő raktározásának bizonyításával jelentősen emelte ezen nagy jelentőségű vizsgáló módszer kritikus értékelését, illetve diagnosztikus értékét. A szakmai irodalomban elsők között igazolta, hogy légzőszervek hiperakut szöveti elváltozásai következnek be szén-monoxid-mérgezésben, és kimutatta a légúti hámrák kifejtett közvetlen toxikus hatás jellemzőit.

A tanszék élén Fazekas I. Gyulát Földes Vilmos, majd Varga Tibor követi, aki a szívizomsérülések patológiájának nemzetközi szintű művelője, és a különböző traumás hatásokra létrejövő szívizomelváltozások hisztopatológiai beosztásának leírója.

A pesti Törvényszéki Orvostani Intézet élére 1882-ben Ajtai K. Sándort (1845–1917) nevezték ki mint nyilvános rendes tanárt, aki Kolozsvárról került Budapestre. Már kolozsvári éveitől is szoros kapcsolatot tartott fenn a patológia professzorával, Genersich Antallal, ennek tulajdonítható, hogy budapesti tanári működése során különös fogékonyságot mutatott a patológiában már bevezetésre került morfológiai módszerek irányában, és azoknak a törvényszéki orvostan gyakorlatá-

ban történő felhasználására. Genersich Antallal való szoros barátságát jelzi, hogy a pesti Törvényszéki Orvostani Intézetet vele és Haussmann Alajossal közösen tervezték meg. Ajtai patológiai elkötelezettségét az is jellemezte, hogy pályája a pesti egyetem Kórbonctani Intézetéből indult, már ott elkezdte, majd folytatta az ízületek patológiájával és azok törvényszéki orvostani kérdéseivel folyó kutatásait. Nemzetközi összehasonlításban eredményei jelentősek, mert azokat felhasználta a sérülések és a baleseti mechanizmusok objektív megértésében. A radiológiai vizsgálatokat ő vezette be az igazságügyi orvostan gyakorlatába. Szakterületén elsőként írta le, és foglalkozott a traumás agysérülések makro- és mikroszkópos jellegzetességeivel, a traumás agyvérzéseknek, a természetes kórokú agyvérzéstől történő morfológiai eltéréseinek elkülönítéseivel.

Tanszéki utóda a Kolozsvárról származó Kenyeres Balázs (1865–1940), aki 1895–1915-ig tartó kolozsvári tanárságát 1915-től 1935-ig a budapesti Törvényszéki Orvostani Intézet vezetésével váltotta fel. A patológiával való kapcsolatát jelzi a lövéses sérülések morfológiájának vizsgálata, különös tekintettel a kötőszöveti és izomelemek elváltozásaira. A lövéses sérülésből származó ólom- és lőporszenyyezés kimutatására megfelelő morfológiai módszereket dolgozott ki.

A magyar patológia kiemelkedő személyisége, Entz Béla (1877–1959) 1900–1917-ig a pesti egyetem Kórbonctani Intézetének munkatársa, 1914-ben az István Kórház kórbonctanok főorvosa, aki Ajtai K. Sándor felkérésére az orvostanhallgatóknak törvényszéki orvosi boncolásokat is végzett. A Pozsonyban, 1914-ben megalakult Erzsébet Tudományegyetem 1918 tavaszán létrehozott orvosi karának már professzora és a kórbonctani és törvényszéki

orvosi tanszék vezetője. Trianont követően a pozsonyi egyetem Pécsre települ, ahol 1947-ig a két intézetet vezeti. Törvényszéki orvostannal kapcsolatos munkásságából jelentős a metángáz – bányalég – okozta fulladásos halál vizsgálata. A mérgezés tüdő- és központi idegrendszeri elváltozásait elsőként írta le. A Törvényszéki Orvostani Intézet vezetésével 1947-ben Beöthy Konrádot bízták meg, aki kórbonctani szakképesítéssel rendelkező törvényszéki orvos.

Munkásságából kiemelhető, hogy kezdeményezte és általános gyakorlattá tette a hatósági boncolások klinikopatológiai konferenciákon történő megtárgyalását. Az 1937-ben közreadott könyve – *Törvényszéki orvosi vélemények gyűjteménye* – foglalja össze tapasztalatait. Entz Bélát a Kórbonctani Tanszék élén Romhányi György (1905–1991) követte, aki kiemelkedő tudósa volt a funkcionális patológiának, a szubmikroszkópos szerkezetkutatásnak és a polarizációs mikroszkópia széles körű elterjesztésének. Módszerei, különösen a topo-optika területen, a hazai és nemzetközi igazságügyi orvostan gyakorlatában széles körben elterjedtek. Igazak Jankovich Lászlónak a Törvényszéki Társulat tudományos ülésén 1943-ban elhangzott gondolatai: „Bizonyos, hogy a jövőben egyre jobban kifinomított szövettani módszerek elkerülhetetlenül hódítanak majd teret a törvényszéki orvostan gyakorlatában. Figyelemre méltónak találok Balogh Ernő professzor intézetéből Romhányi György magántanár polarizációs optikai vizsgálatait az amyloid szerkezeti felépítéséről, melyeket a Patológus Társaság nagygyűlésén mutatott be. Meggyőződésem, hogy a polarizációs optikai módszereknek a törvényszéki orvostanban is nagy lehetőségei lehetnek.” A pécsi Igazságügyi Orvostani Intézet igazgatója dr. Harsányi László (1926–

1992), aki a csontszerkezeti kutatásaiba elsőként vezette be a pásztázó elektromikroszkópia és a hisztokémia módszereit. Kidolgozta és leírta azokat a csontszerkezeti jellemzőket, amelyek a kort, a kóros elváltozásokat, a faji jellegzetességeket jellemzik. Az eredmények gyakorlati felhasználása a csontleletek azonosításában jelentősek. Tanulmányozta az ún. metakromáziás vagy anizotrópia-index felhasználásával a kollagén finomszerkezeti vizsgálatát porc- és csontsérülésekben. Tanszéki utóda a patológus Németh Árpád (1941–1993), aki a Romhányi-iskola tagjaként nyerte el a tanszék vezetését, sajnos korai halála miatt pályája rövid volt. A topo-optikai reakciókkal sikeresen mutatta ki a Paraquat mérgezésben, SIDS- és HMD-ben a tüdőalveolusok felületaktív anyagának elváltozásait, és igazolta a II. típusú pneumociták szerepét azok kialakulásában. Tanszéki utódja 1994-től Bajnóczky István, aki a pécsi személyazonosítási – antropomorfológiai – iskolát továbbvitte.

A hazai törvényszéki orvostan fejlődésében a Kolozsvári Egyetem Törvényszéki Orvostani Tanszékének jelentős szerepe volt, mert a tárgynak olyan kiemelt művelői és előadói voltak, mint Balogh Kálmán, Belky János, Jendrassik Jenő, Fodor József, Lenhossék József, Török Aurél és Genersich Antal. Az ő morfológiai, patológiai és fiziológiai szemléletükkel jelentősen járultak hozzá a XIX. század vége, illetve a XX. század törvényszéki orvostanának fejlődéséhez.

Az Erdélyben magyarul folyó patológiai és törvényszéki orvosi tevékenység fontos szereplője Haranghy László (1897–1975) kolozsvári (1940–1944) és marosvásárhelyi (1946–1952) tanszékvezetői munkássága. 1953–1977 között vezette a budapesti Orvostudományi Egyetem II. számú Kórbonctani Intézetét.

Tudományos munkássága szerzteágazó. Foglalkozott a kihűléses halál máj- és veseelváltozásainak, továbbá szubdurális hematómák morfológiai jellemzőinek leírásával. Incze Gyula halálát követően a II. sz. Kóronctani Intézetet és a budapesti Igazságügyi Orvostani Intézetet 1955-től 1958-ig közösen irányította. Hosszú ideig volt az ETT IB alelnöke. A nevezetes Tóth Ilona-ügyben korrekt és megalapozott szakmai véleményt terjesztett elő, vitatva az elsődlegesen eljáró orvos szakértők szakmailag megalapozatlan véleményeit.

1921 és 1936 között Orsós Ferenc (1879–1962) a debreceni Kóronctani Intézet és az Igazságügyi Orvostani Intézet, 1936-tól 1944-ig a budapesti Törvényszéki Orvostani Intézet igazgatója. Kóronctani munkásságán túlmenően jelentősnek mondható patológiai megalapozottságú igazságügyi orvostani tevékenysége. Azokból kiemelkedik a vitális reakciók morfológiai vizsgálata és azok törvényszéki orvostani vonatkozásainak ismertetése. Nemzetközi elismertségét és hírnevét e a tudományos eredmények alapozták meg. Foglalkozott a tüdő vázrendszerének élettani és kóronctani jelentőségével, különös tekintettel „a feszülés átvívó és levezető elemeire”. Vizsgálta a rendellenes szívizomkötegek szerepét, a traumás főér isztmuszérülések makro- és mikroszkópiáját. Bevezette a polarizációs és fáziskontraszt mikroszkópos vizsgálatokat a kovamoszatok elkülönítő kóronctanában. Igen részletes patológiai kutatásokat végzett a placenta akreta és adherens kóronctani és törvényszéki orvostani jellegzetességeinek feltárásával, melyek eredményeként kérdéses esetekben a kóronctani lelet, a terhesség fennállásának és korának biztosabb kóronctanizását tette lehetővé. A katyni tömegsírok feltárásakor végzett személyazonosító munkássága kiemelkedő kóronctani szaktudását

is példázta. Személyisége kétségtelenül a hazai törvényszéki orvostan egyik legmarkánsabb egyéniségévé tette, akinek munkásságát mélyen áthatotta a kóronctani szemlélet. Tanszékén Jankovich László (1887–1967) követte, aki korábban Szegeden, Baló József előtt az önálló Törvényszéki Orvostani Intézetet vezette. Debreceni tevékenységéből elsősorban a kóronctanhoz kapcsolódó vizsgálatai emelkednek ki, különös tekintettel egyes mérgezésekben a központi idegrendszer elváltozásainak feltárására. Jellemezte az oliva-inferior és a diencefalon magjainak károsodását és kóronctani tulajdonságaikat. Napjainkban is időtálló kóronctani leletét adta a szén-monoxid-mérgezésben bekövetkező törzsdúc-mag-elváltozásoknak. Nevéhez fűződik a fejsérüléssel kapcsolatos agytályog patológiai és törvényszéki orvostani kérdéseinek összehasonlító leírása. Tanszéki utóda Ökrös Sándor (1902–1987), aki Incze Gyula halálát követően 1958-tól 1968-ig volt a budapesti Törvényszéki Orvostani Intézet igazgatója. Orsós tanítvány, különös vonzalommal a patológia irányában, ezért tudományos munkásságának jelentős részét ilyen indíttatású vizsgálatok képezik. Kidolgozta a karotisz és a vertebrális szifonok boncolási módszerét, leírta az érkepletek patológiai elváltozásait és azok igazságügyi orvostani jelentőségét. Kiemelhető a traumás pankreasz és zsírszövet nekrozis jellemzőihez kapcsolódó, továbbá a hipertóniában kialakuló vagy azért felelős, veseartéria elváltozások morfológiájának jellemzése. Igazolta a tüdőrészek pozitív úszópróbájának változásait vernix-caseosa tömeges beledégzése után, nevéhez fűződik azok kóronctani sajátosságainak és törvényszéki orvostani jelentőségeinek leírása is.

Ökrös Sándort Budapestre jövetelét követően, Nagy János, majd Buris László kö-

vette, akinek munkássága a patológiai intézetben Endes Pongrác tanítványaként kezdődött. Sokrétű patológiai ismeretek birtokában morfológiai munkásságából említést érdemelnek a vitális és szupravitális sérülések és azok gyógyulásának hiszto- és citokémiai módszerekkel történő vizsgálatai, valamint a kapott eredmények differenciáldiagnosztikai felhasználása. A toxikus anyagok – nehézfém-sók – hatására bekövetkező veseelváltozások kórszövettani tulajdonságait is elemezve a különböző típusú glomeruláris és tubuláris károsodásokra hívta fel a figyelmet.

1946-tól 1954-ig a budapesti Törvényszéki Orvostani Intézetet Incze Gyula vezette, aki az elektropatológia területén további nemzetközi jelentőségű munkásságot mondhatott magáénak, elsősorban az áramhatás szövetkárosító hatásának vizsgálatában. A tanszéken őt követte Ökrös Sándor, majd Somogyi Endre (1922–2006), aki Incze-tanítvány, és ebből következően folytatja az elektropatológiai kutatásokat.

Az áramütés biokémiai szintű, ultrastrukturális, funkcionális és morfológiai következményeinek megismerésére általános sejtbiológiai és finomszerkezeti kérdéseinek megválaszolásához önálló kutatócsoportot hozott létre. Az áramhatás komplex morfológiai vizsgálata lehetővé tette az áramjegy keletkezéséről vallott eltérő vélemények tisztázását. Polarizációs optikai módszerekkel megállapította, hogy az áramhatás helyén a kollagénrost-struktúra átalakul, ezáltal az ún. rejtett áramjegy is elemezhető. A kollagén szerkezeti változásai különösen jól vizsgálhatók a Romhányi-féle precipitációs anizotróp toluidinkék-festési eljárással. Az áramjegy területében monokromatikus vörös fényben, az eredetihez viszonyított emelkedett pozitív kettős törést, pozitív dikroizmust mutató,

tömött szerkezetű sztenokollagént és a negatív kettős törést, negatív dikroizmust mutató porokollagént következetesen igazolták ezek a vizsgálatok. A tanszéken utóda Sótonyi Péter, aki az új morfológiai módszerek (hisztokémiai, polarizációs mikroszkópia, elektromikroszkópia) igazságügyi orvostani gyakorlatban történő felhasználását szorgalmazza, és számos módszert vezetett be. A fő érdeklődési területe a sejtfelszínnekhez kapcsolódó toxikus anyagok morfológiai kimutatása.

A molekuláris módszertan, így az immunhisztokémia és a genetika soha nem látott perspektívákat nyitott meg mind a patológiában, mind az igazságügyi orvostanban. Az új, a patológiából származó, annak fejlődését meghatározó új technikák bevezetése, elsősorban a mikroszkópos és molekuláris biológiai módszerek átvételével az igazságügyi orvostanban is ugrásszerű változásokat hozott. A biológiai nyomok vizsgálatában, a származásmegállapításban is olyan lehetőségek birtokába jutottunk, amelyekkel élve ez a szakterület is méltán igényt tarthat a megfelelő helyre az interdiszciplináris, alkalmazott tudományok táborában. Aligha vitatható, hogy szemléletváltozás határához értünk, azzal azonban nem lehet egyetérteni, hogy a klasszikus módszereket fokozatosan „el kell felejteni”, azokat teljesen az új módszerekkel kell felváltani. Ebből a gondolatmenetből egyesek azt a téves következtetést vonják le, miszerint felmerülhet az a kérdés, a jövőben egyáltalán szükség lesz-e igazságügyi orvostanra. Meglehető párhuzam, hogy a patológia jövőjét illetően is megfogalmazódnak olyan kérdések, hogy a korszerű laboratórium és képalkotó módszerek diagnosztikus lehetőségeivel kiváltható-e a patológia rendkívül gazdag és dinamikusan fejlődő tárháza. Biztosan nem! Ameddig a klinikopatológiai szemlélet marad uralkodó

az orvosi gondolkodás kialakításában, addig legyen bármilyen szintű fejlődés a technológiában, az orvostudomány biztos pillérei sorába fog tartozni és a legszorosabb kölcsönhatásban fejlődni a patológia és az igazságügyi orvostan, mert mindkét tudományág része és az is marad az orvosi működés egészének.

Meggyőződésem, hogy az igazságügyi orvostan a törvényhozás és a jogalkotás igényeihez is alkalmazkodva, mindenkor az orvostudomány része marad.

Kulcsszavak: patológiai igazságügyi-törvénytársasági orvostan, történet, kapcsolat, együttműködés, jogszabályi háttér

IRODALOM

- Bodó Miklós – Honti I. – Sugár I. – Tanka D. (2005): *A magyar patológia története*. Medicina, Budapest
- Buris László (1993): *Az igazságügyi orvostan kézikönyve*. Medicina, Budapest
- Földes Vilmos (1987): *A SZOTE Igazságügyi Orvostani Intézetének története, megalakulásától napjainkig*. Egyetemi, Szeged
- Harsányi László – Földes Vilmos (1968): *Orvosszakértői személyazonosítás*. BM, Budapest
- Incze Gyula (1949): *A budapesti Törvénytársasági Orvostani Intézet munkálatai*. Bethlen Nyomda, Budapest
- Kapronczay Károly (2004): *Magyar orvoséletrajzi lexikon*. Mundus, Budapest
- Németh Á. – Kalász V. (1978): Topo-optikai reakciók előnyei az alveolaris gázcseres-határfelszín mem-

- ránstruktúráinak vizsgálatában. MTA. Biológiai Osztály Közleményei. 21. 475–485.
- Orsós Ferenc (1940): Lövedéken tapadó szövetnyomok jelentősége. Magyar Pathológus Társaság Munkálatai. IX. 83.
- Ökrös S. – Törő K. (1944): *Jankovich évkönyv*.
- Romhányi György (1988): *Topo-optikai reakciók és szerepük a biológiai ultrastruktúra kutatásban*. Akadémiai, Budapest
- Somogyi Endre (1964): *Igazságügyi orvostan*. Medicina, Budapest
- Sótonyi Péter (2003): *Híres magyar orvosok. Kenyeres Balázs*. Galenus, Budapest
- Szabó G. (1943): Orsós Ferenc működése. Orvosképzés. XXXIII.
- Tankó Attila – Péter Mihály (1994): *Genersich Antal Emlékkönyv*. Genersich Alapítvány, Budapest

